

P o g l e d i

UDK : 262.5(4)"1997"

Priopćenje

USUSRET DRUGOM EUROPSKOM EKUMENSKOM SKUPU (Graz, 23. do 29. VI. 1997.)

Nedjeljko A. Ančić, Split

Nakon Prvoga europskoga ekumenskog susreta koji je održan u Baselu prije osam godina (u tjednu prije Duhova od 15. do 21. svibnja 1989.) ove se godine krajem lipnja priprema Drugi europski ekumenski susret, u Grazu. Priređivači su s katoličke strane Vijeće europskih biskupskih konferencija (latinska skraćenica CCEE), u koje su uključene 34 biskupske konferencije europskih zemalja te Konferencija europskih Crkava (KEC), koja broji više od 120 Crkava i crkvenih zajednica. Izbor Graza kao mjesta Drugoga ekumenskog susreta odraz je novih prilika u Europi i upućuje na pojačanu težinu Crkava srednjega i istočnoga dijela našega kontinenta. Na središnjem skupu sudjelovat će 700 službenih delegata koji čine sržni dio sudionika. Od toga broja polovica su predstavnici Katoličke crkve, dok drugu polovicu čine delegati svih ostalih kršćanskih Crkava. Tome valja pribrojiti nekoliko tisuća predstavnika raznih kršćanskih zajednica, udruga i inicijativa koji su najavili svoj dolazak u Graz.

S ekumenskog stajališta vrlo je značajno što se uopće uspjelo i po drugi put za redom na jednome ekumenskom zborovanju okupiti sve predstavnike kršćanskih Crkava na europskom kontinentu kako bi dali svjedočanstvo vjere, izmijenili međusobna iskustva i razjasnili zadaće s kojima se Crkve danas suočavaju. Prvi susret u Baselu ostat će "nezaboravni blagdan kršćanskog zajedništva jer su prvi put nakon stoljećâ bili okupljeni delegati Rimokatoličke crkve, pravoslavnih i evangeličkih Crkava na

molitvu, bogoslužje i vijećanje”.¹ Za iduće ekumensko zborovanje u Grazu Crkve se brižno pripremaju. Prema njemu su usmjerile svoje različite i brojne aktivnosti, smatrajući ga s ekumenskog vida jednim od glavnih crkvenih događaja sadašnjega trenutka. Papa Ivan Pavao II. u završnom dijelu svoje poruke za Svjetski dan mira (1. siječnja 1997.) također se osvrnuo na ovaj skorašnji skup. On ističe da susret u Grazu od svih nas traži “obnovljenu obvezu za pomirenje, dar Božji za nas i za sve stvorenje”. Među važnim zadaćama koje očekuju Crkvu Papa osobito ukazuje na dvije od njih: traženje vidljivog jedinstva i obvezu pomirenja naroda te zaključuje: “Neka bi molitva svih kršćana poduprla pripravu toga susreta u mjesnim Crkvama i promicala konkretne čine pomirenja na cijelom europskom kontinentu, otvarajući tako put sličnim nastojanjima drugih kontinenata.”²

Priprema Drugoga europskog skupa u Grazu ulazi u svoju ključni fazu. Ona je intenzivnije počela prošle godine otkad se u raznim europskim zemljama održavaju regionalni i nadregionalni susreti unutar pojedinih crkava na nacionalnoj ili konfesionalnoj razini u svrhu pripreme za sudjelovanje u završnom skupu. Na njima su Crkve odredile svoje predstavnike za rad u ekumenskoj skupštini u Grazu. Tako je i Vijeće za ekumenizam i dijalog Hrvatske biskupske konferencije u proljeće prošle godine predložilo 14 članova koje je HBK službeno imenovala za svoje predstavnike koji će zastupati Katoličku crkvu u Hrvatskoj u radu ovoga skupa. U toj delegaciji zastupljeni su različiti staleži i zvanja u Božjem narodu: laici, redovnici, redovnice, svećenici i biskupi. Osim spomenutih delegata u Grazu se očekuju i predstavnici drugih kršćanskih Crkava iz Hrvatske, a pozvane su i pojedine kršćanske udruge i inicijative iz naše zemlje.

Središnji odbor za pripremu ekumenskog susreta u kojemu su predstavnici KEC-a i CCEE-a počeo je izdavati radna pomagala, biblijske tekstove, poticajna razmišljanja i biltene na nekoliko europskih jezika te ih dostavljati službenim delegatima. Isti odbor izradio je u listopadu prošle godine radni predložak (dokument) pod nazivom: *Pomirenje, dar Božji i izvor novoga života* i poslao ga na raspravu svim delegatima pojedinih Crkava da do kraja siječnja ove godine dostave svoje prijedloge, dopune i sugestije na ovaj radni tekst. Sve su Crkve pozvane da dadnu svoj prinos ovom ekumen-

¹ Radni dokument Drugoga europskog ekumenskog skupa, br. 1. Pri ruci imam verziju teksta na njemačkom jeziku pod naslovom: *Versöhnung. Gabe Gottes und Quelle neuen Lebens*. Franjevački institut za kulturu mira priredio je hrvatsko izdanje završnog dokumenta Europskog ekumenskog susreta u Baselu 1989., pod naslovom: *Mir u pravедnosti*, Split 1996.

² *Daruj oprostenje i primiti čes mir*, Poruka Njegove Svetosti Ivana Pavla II. za svjetski Dan mira 1. siječnja 1997, br. 7.

skom procesu, da prouče tekstove i da aktivno sudjeluju u pripremi skupa u Grazu. U tu svrhu u Zagrebu su se 15. siječnja sastali delegati HBK za Graz i formulirali neke svoje primjedbe te uskladili stavove. Središnji odbor ekumenskog susreta izradit će na temelju pristiglih primjedaba i prijedloga iz raznih Crkava, udruga i inicijativa novi dokument o kojemu će delegati raspravljati na skupu i koji će potom biti usvojen i objavljen.

TEMA EKUMENSKOG SKUPA: POMIRENJE
DAR BOŽJI I IZVOR NOVOGA ŽIVOTA

Polazni tekst radnog dokumenta koji su delegati dobili nije konačna verzija. Pojedini odlomci nisu uvijek dorečeni i međusobno povezani, što je i razumljivo jer će se nacrt tijekom priprema preraditi i dotjerati. Međutim, on ipak sadržava osnovne naznake i istče naglaske ekumenskog skupa. Sam naslov je gotovo izazovan i izražava ključnu temu ekumenskog susreta. Tema pomirenje stigla je kao prijedlog iz istočnoeuropskog prostora. U zemljama toga dijela kontinenta najjače se osjeća realna potreba za mirom i opraštanjem jer je u njima proteklih godina došlo do temeljitih promjena na gospodarskom, političkom, socijalnom, duhovnom i religioznom području, a u nekim dijelovima i do ratnih sukoba.

Tema pomirenja životno se tiče i naše Crkve u sadašnjem povijesnom trenutku. Koliko god je rat i "riješio" neke probleme koji su ga prouzročili, on iza sebe ostavlja žrtve i razaranja, napast mržnje i osvete što otežava postizavanje mira.³ Pitanje je kako konkretno utrti put prema međusobnom razumijevanju. Unatoč bremenitosti povijesnih nepravdi i nasilja ne smijemo ostati "uznicima prošlosti" ni kao pojedinci ni kao narod. Potrebno je određeno "čišćenje pamćenja", kako ga Papa naziva, da se ne bi opet ponovila zla iz prošlosti. Pritom nije riječ o zaboravljanju zlih iskustava, "nego o preispitivanju toga što se dogodilo s novim osjećajima, učeći upravo iz doživljene patnje da samo ljubav izgrađuje, dok mržnja proizvodi pustošenje i rušenje".⁴

Poziv na opraštanje te trajan i pravedan mir upućivan je s najviših mjesta Katoličke crkve već toliko puta tijekom ratnih sukoba. Sjetimo se samo kod nas pomalo zaboravljenoga Papina poziva prilikom njegova posjeta Hrvatskoj (1994.): "Tražiti oprost i sam oprostiti, tako bi mogla biti sažeta zadaća koja je pred svima, ukoliko se žele postaviti čvrste pretpostavke za postizanje istinskog

---

³ Isto, br. 4.

⁴ Isto, br. 3

i trajnog mira.”⁵ Papa Ivan Pavao II. ovu je misao stavio u središte svoje poruke za ovogodišnji Svjetski dan mira: “Daruj oprostjenje i primit ćeš mir - to je put duboko dostojan čovjeka; ponekad je jedini put za izlaz iz situacija označenih drevnom i silovitom mržnjom.”⁶ U istom duhu su priređivači za ovogodišnji Molitveni tjedan za jedinstvo kršćana uzeli kao geslo riječi iz Druge poslanice Korinćanima 5,20: “Zaklinjemo vas u Kristovo ime, dajte, pomirite se s Bogom.”

OSVRT NA SADRŽAJ NACRTA

Tekst nacrtu ima dva glavna dijela i obuhvaća 115 paragrafa. Nakon predgovora prvi dio razrađuje teološki pojam pomirenja pod naslovom: *Svjedočanstvo kršćana za službu pomirenja*. U drugom dijelu *Perspektive kršćanskoga zauzimanja za pomirenje* središnja je tema pomirenja konkretizirana u obliku šest različitih vidika ili podtema. Nabrajaju se različita područja religioznoga, gospodarskoga, političkog života i naznačavaju preporuke za konkretno djelovanje u svrhu pomirenja. Radi se o temama koje su većinom bile raspravljane i na prvom ekumenskom zborovanju: 1. Traganje za vidljivim jedinstvom između Crkava; 2. Dijalog s religijama i kulturama; 3. Pomirenje kao zauzimanje za socijalnu pravednost, ponajprije za prevladavanje siromaštva, isključivosti i drugih oblika diskriminacije; 4. Pomirenje između naroda i poticanje nenasilnih oblika prevladavanja konflikata; 5. Pomirenje kao nova praksa ekološke odgovornosti posebice glede budućih pokoljenja i 6. Pomirenje kao pravedna nagodba s drugim regijama svijeta.

Svjedočanstvo kršćana u službi pomirenja

U prvom dijelu (br. 1-23) tekst se osvrće na prošli susret u Baselu i primjećuje da tada nitko nije još mogao ni slutiti da će se za nekoliko mjeseci u Europi dogoditi goleme promjene: pad željezne zavjese, urušavanje komunizma, uspostava tržišnog gospodarstva i demokratskoga društvenog poretka (br. 2). Za te pozitivne strane izražava se zahvalnost. Potom se nabrajaju ratovi, konflikti i napetosti u Europi. Rat na području bivše Jugoslavije nazvan je u ovom broju “građanskim ratom između Srba, Hrvata i Bošnjaka” (br. 3). Delegati HBK uočili su na svojoj sjednici ovu neprimjerenu kvalifikaciju i poslali su središnjem odboru prijedlog drukčije formulacije koja ne ulazi u vrednovanje konflikta. Kad spominje druge sukobe u Europi tekst se drži toga pravila (br. 4), ali kad se osvrće

⁵ Papa Ivan Pavao II., *Govori u Hrvatskoj 10. i 11. rujna 1994.*, KS, Zagreb 1994, str. 27.

⁶ Poruka, *Daruj oprostjenje i primit ćeš mir*, br. 4.

na našu regiju, onda kao da svjesno preko njega prelazi. U nacrtu se zatim konstatira da vlada sve proširenije mišljenje kako je rat, na žalost, neiskorjenjivo zlo. Unatoč tome Europa treba pomirenje i želi mir (br. 5).

Sastavljači radnog dokumenta svjesni su kako je izraz "pomirenje" često zloupotrebljavan da se prešuti i uljepša nepravda ili umanji krivnja (br. 6). Kao pozitivno valja istaknuti da se u nacrtu jasno uočava i u nastavku naglašava da nema pomirenja bez istine i iskrenosti. Jednako tako izričito se kaže da krivnja i nepravda nisu jednako raspoređeni u međusobnim odnosima pojedinih naroda te da treba razlikovati između počinitelja i žrtve kako ne bismo u ime pomirenja zadavali nove uvrede. Brojčano veći narodi stoljećima su podjarmljivali one manje brojnije (br. 8). Slično se događalo i u ophođenju prema manjinama. Crkve samokritički priznaju i svoju odgovornost za patnje koje su u Europi nanese Židovima (br. 10)

Za kršćane je na križu raspeti i uskrsnuti Krist mir i pomirenje. On je svladao neprijateljstvo i pomirio nas s Bogom. Pomirenje je dar Božji koji proizlazi iz misterija Božjeg milosrđa. Čovjek ga prima obraćenjem k Bogu. Milosrdni Bog izvor je nepresušni iz kojega struji pomirenje za čovjeka kao izvor novoga života (br. 11-17). Nacrt potom otkriva tragove toga pomirenja u svagdašnjici: u sakramentima, posebice u euharistiji. Ne radi se kod opraštanja o nekoj površnoj amnestiji nego o procesu ozdravljenja čovjeka koji se daje zahvatiti ozračjem neiscrpnog vrela Božje milosti oko kojega nastaju oaze povjerenja (br. 19). Onaj tko primi Božje opraštanje, postaje sposoban priznati vlastitu krivnju, čisti srce kajanjem. To mu omogućuje da više ne niječe i ne potiskuje svoju vlastitu krivnju te da odbacuje mržnju i osvetu. Dakako i dokument napominje da opraštanje nije obični nego herojski čin koji je moguć uz teške nutarnje borbe i duhovne napore (br. 20). Na kraju ovoga dijela naznačena su tri polja gdje valja pomirenje ostvarivati: u odnosima muškarca i žene, u odnosu čovjeka prema samome sebi (vježbanje u umjerenosti i pravednosti) i u odnosu prema prirodi.

Perspektive kršćanskog zauzimanja za pomirenje

Prvo poglavlje drugoga dijela (br. 24-45) nosi naslov: *Traganje za vidljivim jedinstvom Crkava*. Najprije se u nacrtu ustvrđuje da se na žalost pokazalo nemogućim očuvati bogatu raznolikost crkvenoga života u jedinstvu. Crkve Europe pozvane su da se okrenu Bogu i jedne drugima u duhu pomirenja. Različitosti treba priznati kao dar Duha, a ne kao uzrok podjela i konflikata (br. 26). U tekstu se navode postojeći znakovi jedinstva te napredovanje teološkog

dijaloga koji pomaže da se razviju novi odnosi između Crkava (br. 27). Ističe se jednako tako važnim njegovanje dijaloga ljubavi između kršćana (br. 30): to su razni oblici međusobnih molitvenih susreta i zajedničkih pothvata koji jačaju međusobno povjerenje. Potom se govori i o napetostima između pojedinih Crkava u europskim zemljama (spomenute su primjerice Ukrajina, Rumunjska, Slovačka i dr.).

Držim osobito važnim sadržaj br. 37: "Ako se nastoji u duhu pomirenja postići rješenja za različite situacije, kršćani moraju učiti, međusobno se respektirati, jedni drugima u ljubavi reći istinu (...). Moraju se iznova obvezati Kristu i zovu evanđelja za misionarenjem te brižno razlikovati između legitimne evangelizacije i prozelitizma." S obzirom na temu jedinstva Crkava pokrenuto je niz drugih pitanja između ostalog pitanje sv. reda u Crkvi, potreba dubljega dijaloga i dr. (br. 41-44). U posljednjem odlomku ovoga dijela konstatira se da je vidljivo jedinstvo među Crkvama, za kojim težimo, dar Božji koji ne možemo sami sebi dati, nego se samo pripremiti da ga možemo primiti kao dar.

U drugoj podtemi ovoga dijela pod naslovom *Dijalog s religijama i kulturama* (br. 46-62) držim značajnom misao izrečenu u br. 56 koja se tiče naših prilika: "Drugi europski ekumenski skup treba biti znak nade i obveza pomirenja u Europi. Nema nikakve dvojbe da u zemljama nastalima na području bivše Jugoslavije još uvijek postoje duboke rane i jake napetosti zbog političkih, etničkih i religioznih neprijateljstava. Valja formulirati napetosti, nepristrano imenovati nepravdu i iznijeti jasne perspektive pomirenja za budućnost. Kršćani moraju učiti da su najprije obvezni prema Bogu, a tek onda prema naciji ili instituciji." Ovdje se zapravo tvrdi da kod nas postoji neprijateljstvo koje proizlazi iz različite religijske pripadnosti te da je i odnos prema Bogu u sjeni privrženosti vlastitoj naciji. Članovi hrvatske delegacije za Graz ukazali su na neutemeljenost ovakvih tvrdnji i poslali središnjem odboru prijedlog za izmjenu gornje formulacije.

Inače, ovo poglavlje radnog dokumenta polazi od dužnosti kršćana da stupe u dijalog s drugim religijama i kulturama. Na to ih obvezuje normativni primjer i stav Isusa koji poštuje i cijeni religioznost pripadnika drugih religija (br. 46). Potom slijedi kratak opis značenja pomirenja i dijaloga za europske Crkve i kršćane u kontekstu odnosa prema židovstvu i islamu. Pomirenje znači "prevladavanje neprijateljstva prema Bogu, odbacivanja Stvoritelja i otuđenja od njega i svoga bližnjega" (br. 48). Ono je teška zadaća, ali ujedno i dar Božji koji čovjeku omogućuje novi početak. Temeljna pretpostavka svakoga dijaloga jest međusobno prihvaćanje i opraštanje. Ono uključuje otvoreno i jasno iznošenje vlastitih stajališta i uvjerenja, ali i prije svega sposobnost da se

saslušati i partner u dijalogu te spremnost da iz toga učimo te se i sami možda korigiramo (br. 52). Kao središnje teme na kojima treba pokušati dijalog navode se: preispitivanje vlastite povijesti s njezinim teretom nepravde i bolnih iskustava, ekstremni oblici fundamentalizma te sekularne ideologije (br. 53-55).

Na kraju se predlažu i neki oblici zauzimanja za pomirenje sa susjedima koji pripadaju drugim religijama i kulturama (izričito su navedene zemlje bivše Jugoslavije). Premda je svjestan golemih poteškoća u pogledu mogućnosti skladnog suživota ljudi različitih religija i kultura, ipak u nacrtu prevladava uvjerenje da je među njima moguć kooperativni dijalog (br. 58). Pritom se kao prioritetne zadaće ističu odnos Crkava prema židovstvu, sučeljavanje s fundamentalizmom u vlastitim zajednicama i onim izvan njih te bolje upoznavanje i susret s islamom čiji utjecaj u Europi sve više jača.

Treća dimenzija pomirenja jest *zauzimanje za socijalnu pravdu* (br. 63-77). Premda nebrojeni ljudi trpe zbog nepomirenih gospodarskih i socijalnih struktura, nije odgovorno obeshrabriti se zbog silnih problema na tom području. Grešne socijalne, gospodarske i političke strukture nisu sudbina kojoj smo nemoćni izručeni. Pomirenje nije samo milosni dar nego također izvor snage da razvijemo alternativu postojećem stanju (br. 65). Dokument ukazuje na odgovornost politike za organizaciju društva. Zakoni trebaju ograničiti oblike ljudske sebičnosti i štiti slabije i siromašne među nama. Kršćanska vjera u snagu pomirenja uključuje obvezu zauzimanja za socijalnu pravednost (br. 70). Tekst aktualizira biblijsku viziju zemaljskih dobara kao "globalnog stola" s kojega nitko nije isključen (br. 71). Gospodarstvo je očito postalo dominirajući sustav u današnjem društvu. Premda njegov razvitak nije ravnomjeran u postkomunističkim zemljama i ostaloj Europi, ono svuda pokazuje neke zajedničke negativne trendove: porast siromaštva i pretjerano bogaćenje. Dokument stoga zahtijeva da se usporedo s restrukturiranjem privrede stvara socijalni sustav zaštitnih mjera makar se time sveukupni razvitak i usporio. Socijalna pravda neodvojivi je sastavni dio našega sadašnjega života, zaključuje nacrt, i od kršćana zahtijeva da se aktivno zauzimaju za njezino ostvarivanje ne izbjegavajući sudjelovanje u strukturama političkoga života.

Pomirenju među narodima i poticanju nenasilnih oblika rješavanja konflikata posvećeno je četvrto poglavlje (br. 78-90). Na početku tekst podsjeća na dugu povijest konflikata u Europi, na dramatične promjene posljednjih godina kad su dokinuti ideološki blokovi, ali su nastali neki nacionalni i etnički konflikti kao posljedica dugotrajnog ugnjetavanja pojedinih entiteta. U tom kontekstu opisa postojećeg stanja čitamo i već poznatu stereotipnu tvrdnju: "Dok se dio Europe nalazi u procesu daljne integracije,

drugi dio, čini se, ide prema usitnjavanju.” (br. 80). Dokument se zatim pita kako Crkve mogu pridonijeti pomirenju na tom polju i daje neke kritičke sugestije. Tako primjerice zahtijeva od Crkava da se preispitaju jesu li same pridonijele nastajanju konflikata ili propustile više učiniti da ih spriječe te ih poziva da čine pokoru (br. 81). Jednako tako pozvani su da kritički preispitaju svoja ponašanja oni kršćani i Crkve “kojima je više stalo do nacionalnog identiteta nego do kršćanske solidarnosti” (br. 82). Budući da su neke nacionalne manjine u novonastalim okolnostima izazvale napetosti među državama, naglašava se da je nužno zaštititi prava manjina i izgrađivati međusobno povjerenje, ponovo iščitavati vlastitu povijest i nanovo vrednovati kolektivne i nacionalne mitove. Valja naglasiti da tekst u ovom osjetljivom pitanju ne bježi u neko poopćavanje odgovornosti i izjednačavanje krivice nego izričito kaže: “Pritom se ne smije pod plaštem pomirenja prešućivati istina. Bez razlikovanja počinitelja i žrtve ne može biti pomirenja” (br. 84).

Nacionalne države u Europi još su uvijek temeljne političke jedinice između kojih se mora postići pomirenje. Međutim one ga nisu u stanju same izvesti nego su u tome sve više upućene na pomoć međunarodnih europskih (OESS) ili svjetskih (UNO, NATO) ograničavanja koje su za to i osnovane da pridonose miru, pravедnosti i pomirenju. U vezi s tim iznosi se i sljedeća misao: Današnja Europska unija plod je odlučne želje država članica da ubuduće spriječe ratove; one su u tu svrhu tijesno povezale svoja nacionalna gospodarstva i učinila ih međusobno ovisnima da bi poticale bolju raspodjelu između razvijenih i slabije razvijenih regija (br. 86). Nije teško uočiti da se ovim neizravno aludira na našu regiju i na njezino višestruko povezivanje kao recept za sprečavanje budućih konflikata, misao koja se u Hrvatskoj s pravom susreće s velikim oprezom i nepovjerenjem. Posljednji odlomci ovoga poglavlja odnose se na mjere i pothvate za rano otkrivanje i izbjegavanje nasilnih konflikata. Crkve se moraju zapitati uzimlju li ozbiljno svoju zadaću posredovanja u konfliktima i u mjerama izgradnje povjerenja poslije njih. Na Prvom ekumenskom skupu u Baselu Crkve su izjavile da na našem kontinentu nema situacije koja bi zahtijevala ili opravdavala primjenu sile. Očito, nakon strahota osvajačkog rata protiv Hrvatske i BiH-a te pasivnosti odgovornih čimbenika na Zapadu dobro je poljuljano onodobno stajalište. Zato se pozivaju Crkve da se ponovno izjasne u pogledu mogućnosti primjene sile (vojna intervencija) pod mandatom UN “da zašтите slabe, kad su sva druga sredstva iscrpljena” (br. 89).

Peto poglavlje posvećeno je dimenziji pomirenja *u odnosu prema okolišu potičući novu praksu ekološke odgovornosti* (br. 91-105). Nacrt dokumenta najprije ustvrđuje da je promijenjeni odnos

prema prirodi i očuvanje stvorenja "jedna od dimenzija pomirenja s Bogom, s nama samima, s čovjekom i s prirodom" (br. 91). Kao pozitivno naglašava se da je pojačana ekološka svijest među kršćanima i da su u tom pogledu tijekom posljednjih godina doneseni brojni dokumenti na ekumenskoj razini. No njihovo je provođenje premalo uspješno, a okoliš i priroda danas su još više ugroženi; dapače, može se reći da je neodgovorno uništavanje ljudskog okoliša posljedica našega očito krivog sustava vrijednosti. Zato nacrt podastire kršćanima nekoliko važnih izazova u pogledu drugačijeg stila življenja koji je u skladu s ekološkom odgovornošću, nabroja primjerice goruće ekološke probleme (nestajanje vrsta, zagrijavanje atmosfere, etička pitanja genetske tehnologije, zagađivanje okoliša itd.) i postavlja konkretna pitanja o kojima će se na zborovanju u Grazu morati raspravljati. Crkve moraju preuzeti važniju ulogu u očuvanju stvorenja i surađivati na "obraćenju" čovjeka i društva (br. 105).

Završno pogavlje posvećeno je *pomirenju kao pravednoj nagodbi s drugim regijama svijeta* (br. 106-115). Samo ću nabrojiti neke od prijedloga za konkretno djelovanje koji su ovdje predloženi: Crkve se primjerice zauzimaju za otpisivanje dugova siromašnim zemljama Azije, Afrike, Amerike i istočne Europe što bi poticalo razvitak i dijalog između bogatoga Sjevera i siromašnoga Juga. Trend prema globalizaciji gospodarstva vodi nerijetko u sukob sa načelima socijalne pravde i ekološke odgovornosti, izaziva regionalne pokrete, jača kulturnu svijest kao dio identiteta. Da bi se izbjegao "sukob kultura", potrebno je zauzimati se za dijalog kultura na međunarodnoj razini. Crkveni projekti i dobrotorne ustanove u zemljama u razvoju imaju značajnu ulogu i kao izraz vjerodostojnosti kršćanskog djelovanja i kao primjer državnim organizacijama u razvijanju pravog partnerstva. Europa ima posebnu odgovornost za probleme svijeta, a njezine Crkve moraju preuzeti dio te povijesne odgovornosti proširujući i na ostali dio našega planeta stil života i ponašanja koji se nadahnjuje na etičkim orijentacijama evanđelja. To mogu jedino ostvariti ako sudjeluju u globalnom procesu međusobnog dijeljenja dobara, gdje se ne daje samo od svoga viška nego sudjeluje u pravednoj i solidarnoj raspodjeli koja gradi mostove i omogućuje istinske odnose među narodima i ljudima.

ZAKLJUČAK

U ovome kratkom prikazu nije moguće obuhvatiti sve teme u nacrtu radnog dokumenta Drugoga europskog ekumenskog susreta ni cjelovito vrednovati njegova polazišta i dosege. Tekst je po svojoj namjeni privremen i provizoran. On služi ponajprije kao nacrt za

raspravu i otvoren je za poboljšanja i dopune koje se očekuju s različitih strana tijekom priprema. Zainteresirani ga mogu dobiti od središnjeg odbora, kao inače i sve druge materijale, na jednome od nekoliko službenih jezika. U međuvremenu delegatima je dostavljena druga, poboljšana i dotjerana verzija radnog dokumenta.⁷ Mi smo dali pregled glavnih tema, iznijeli temeljne misli i upozorili na ona mjesta koja nekorektno govore o Crkvi u Hrvatskoj u prvom nacrtu ovoga dokumenta. Nakana je također ovoga prikaza da potakne ekumenski proces i ojača u nama nastojanja i molitvu za pomirenje. Jer, kako reče kardinal Kuharić na ekumenskom molitvenom skupu u Zagrebu, poziv na pomirenje je poziv na obraćenje vlastita srca.⁸

ARBEITSDOKUMENT DER BEVORSTEHENDEN ÖKUMENISCHEN VERSAMMLUNG IN GRAZ

Zusammenfassung

Im vorliegenden Beitrag berichtet der Autor über die Vorbereitung für die Zweite europäische ökumenische Versammlung in Graz, 23.-29. 06. 1997. Im Mittelpunkt steht der erste Entwurf des Arbeitsdokuments, der den Delegierten und allen Interessierten zur Beratung zugestellt worden ist. Der Autor beschreibt den Aufbau des Entwurfs, legt seine Hauptgedanken dar und stellt zu einzelnen Aussagen dieser Arbeitsgrundlage einige kritische Bemerkungen.

⁷ Drugi nacrt Radnog predloška Europskog ekumenskog skupa u Grazu objavljen je krajem travnja i dostavljen delegatima. U njemu je proširen i dotjeran prvi, teološki dio kao temeljni tekst. Drugi dio je razrada teme pomirenja na više životnih i društvenih područja. On je također proširen i dopunjen konkretnim smjernicama za djelovanje.

⁸ "Molitva za jedinstvo svih kršćana zapravo je molitva za obraćenje svih kršćana da bismo se Duhom Svetim promijenili svi u srcu", Glas Koncila br. 4, 26. siječnja 1997, str. 1.